

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΑΠ' ΤΟΥΣ ΜΕΓΑΛΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ

(Συνέχεια εκ του προηγούμενου)

Ο Φώτος φτέρωσε την περπατησιά του με λαχτάρα, σά νάχε νά τής μιλήση γιά κάτι σοβαρό. Μά σάν τή σίμωσε λίγο ή γλώσσα του μπερδεύτηκε γιά τά καλά. Δέ μπόρεσε νά βαστά έρ τ' ανάθλημα τής Χαμήλωσε τά μάτια του· κι' άλλο δέ έβριχε παρά νά τή ρωτήση:

-Τί γίναν ή 'Ελένη και ή Λάμπη;

-Τραθήσανε μπροστά. Έσκυψα μιά στιγμή νά μώσω λίγα λευλοτάκια κι' ώσπου νά σηκωθώ χαθήκανε. Έτσι μωό τ' κάνουν ταχτικά· κι' αυτές... κι' όλες ή άλλες...

-Έτσι τ' κάνουν πάντα; ρώτησε σέ λιγάκι ό Φώτος, χωρίς νά τήν κυττάξη.

-Όχι πάντα... Μονάχα όταν είσαι σύ...

-Άκουγε τή φωνή τής· κι' ένοιωσε μιά γλυκύτατη ένταξη· λια σ' έλο του τ' κορμί· και σ' ό τ' πλατό του στήθος φλόγα μοναχή. Χωρίς νά θέλη, καταλάθανε πώς τά μάγουλά τής είχαν πάλι κοκκίνισι, σάν λίγο πρίν, πού κατέβαζε υ' όρη τ' γρασά, άνι. Λόγο δέν άλλάσαν πειά γιά κάμποσο. Η Χαΐδω τραβούσε πλάι του μέ σθέλη κι' ανάλαφρη περπατησιά σάν τή οικία του. Άκουγε τά γαλικάκια πού φεύγανε πίσω, κάτω άπ' τά πατήματα τής, τ' κόνημα του κορμιού, τ' τρίψιμο του φουσανιού και τήν άνάσα τής. Κάποτε σήκωσε τά μάτια, νά τήν ίδι. Μά σά υ' μ'ήν ήταν πειά εκεί, σά νά υ' μ'ήν είχε σάρκα ή μορφή τής· σά νάσαν άπ' αυτό τ' όδιο, τ' μινεξέδενιο φώδ, π' άπλωνε γύρω τ' μούγρωμα του δειλινού. Και μονάχα σ' ά μεγάλα μάτια τής, τά γαϊτανόφουδα, λάμπανε πλήθος άστρα.

-Προτίητερα σέ θέμαξερ, τής ειπε, σασσιμένους, έτσι γιά νά μιλήση: Δέ σου θγαίνε πειά κανέναν.

-Μέρα δέν περνάει, πού νά υ' μ'ήν πιάω μέ τ' γιαταγάνι, στήν αλλη μας, τ' άπομοσήμωρο. Σίδερο γίνανε τά μπρότσου μου. Γιά πιάσε!

-Έσφιξε τή γροθιά τής, τή ζύγωσε σ' όν όμο τής, σηκώσε τόν άγκώνα τής και ξασκείπε:

-Γιά πιάσε δώ!

Ο Φώτος έβαλε τά δυνατά του, νά κομψη τήν ταρσνή του τ' κυριέμω. Αέ υπορούσε νά σηκώση τ' γέρι του, σά νάχε γίνε άσασνα δέκα καντάρια. Στεκότανε μπροστά τής σά γαός.

-Γιά πιάσε δώ, σου λέω τόν ποόσταξ, κρατώντας τ' μπρότσου τής ψηλά.

-Άπλωσε τ' γέρι του ίσο πού τήν άγγιξε.

-Σφίξε νά ίδις, τού ξασκείπε.

-Έσφιξε τ' μπρότσου τής άπότομα, δυνατά, νευρικά... Ένοιωσε τή σόκα τής, κάτω άπ' τ' μανί, κρουστή σά μάρμαρο-μά ένα μάρμαρο ζεστό, γυμνημένο μέρα άλάκερη άπό τόν καυτερόν ήλιο

τ' καλοκαιριού. Η άνάσα τής, π' ό γοργή τ'ώρα, σά ν' άγγιζε τ' πετόι του. Ο νους του θόλωσε μέ μιάς. Χωρίς κι' ό ίδιος νά ξέρη πειά τί κάνει, άπλώνει τ' άλλο του χέρι γύρω τής, τήν κλείνει γοργά στήν άγκαλιά του, λέγοντας τής ξέβουχα:

-Χάιδω, καρδιά μου, γάνομαι γιά σένα!

Σά χέλι του γλυστράει, τ' ό ξεφεύγει κι' ώσπου νά καταλάθη, τ' ό άστράφει σφόνδυλο, π' άκούστηκε υαν κομπολοκιά:

-Ντροπή, όρε Τζαβέλλα! Σέ μένα τέτοια καμώματα;

-Έχε χάρη, τής φώναξε, στραβός άπ' τ' θμοό του, ποόσαι γυναίκα! Άλλοίωτικά θά σ' ό πλήρωαν μέ θάνατο.

-Δέν κάνεις π' ός κουνίεσαι! τού ειπε ήσυχα, πιάνοντας τ' μανίκι του γιαταγανιού τής: Άς είν' καλά έτούτο! Χαϊμαλί θά σ' έκοβα, σ' ά δυό.

Μέ μιάς ήρθε σ' όν έαυτό του. Κι' έτρεμε σ' όγκομος γιά τ' θαρό του λάθος και τή σκληρή ταπεινώση.

-Άν δέ σήκωνε τ' χέρι σου άπάνω μου, τής ειπε, κρατώντας μέ κόπο ένα δάκρυ, π' άνέβαινε σ' ό θλάφαρό του, θάχα γίνε τούτ' τή στιγμή μπουχός, νά μέ πατούν τά πόδια σου... Μά έτσι, έπως τ'όκαμες, σά νάχασες τ' δικη σου... Όστόσο κι' έτσι, σάν άντρας θά σου πώ... Συμπαθήσε μέ, Χαΐδω! Δέν θέλεα.

Αυτή σ' άθήκε, γιά μιά στιγμή, θεραία σ' όλλογιάμένη.

-Συμπαθάω, τ' άποκρίθηκε, ύστερ' άπό λίγο, μετρώοντας ένα-ένα, τά λόγια τής, αυτό τ' Φώτο πού κράτησε κεφαλι σ' ό Βελή, πού τ' όμοσε τ' Σοδλι κι' άντίκρουσε τ' γάρο γιά χατήρι του... Άίντε, πάμε!...

Και κινήσανε πάλι, σκουτουφλο κι' άμυλητοι. Τ' άγονοτικό τ' ό καπέταν Σέχου ήτανε σ' ό έμπα του γωριού. Άμια φτάσανε μπροστά σ' ό θωραία έξυλινή πόρτα, μέ τίς θερές σι δεροδοσιές, πού τή στεφάνανε πέτρινη κάμαρα. ή Χαΐδω ειπε σ' ό Φώτο ένα έξέμωγο εκληνύγτα, χωρίς νά τ' όκνητάξη και πέρασε γοργά σ' ό μεγάλην αύλη, πού τήν ίσκιωναν τρία θεόρατα πλατάνια. Έρριξε μιά ματιά πέρα, θασθία, κατά τ' άγούρι, π' άνάβευθαν ό μακρής ίσκιος τής θάσως τής, ποόστρωσε τ' άγυρο γιά νά πλαινάσσουνε τά ζωνάνα, έπως έκα νε πάντα, χρόνια και χρόνια, τέτοια ώρα· κι' έκαμε δεξιά, κι' άνέσθηκε σ' ό σπύτι, θρασεκλώνας δυό-δυό τά πέτρινα σκαλιά μιάς σκάλας μέ τ' όβάνι θολωτό, ποόθβανε σ' όν πόρτο τ' ό μωσαφιρ όντά, μέ τ' όν τ' όν δλόγυρα. Ο π' ό π' όρας τής, κι' ή μάνα τής ήταν σ' όν έκ κλησία. Σ' ό σπύτι δέ θηοικότανε κανέλι. Ξεζώσθηκε τ' άματά τής, τά κρ' όμασε σ' όν πλάινή κάμαρη, έθγαλε τ' ό σ' ό γουθι τής και εσαλώθηκε σ' ό μιντερί άνάσκαλα, θάζοντας τ' χέρι τής γιά προσκελίτα.

-Ένοιωσε τά μάγουλά τής φλογιμένα· και τ' κορμί τής έλα τήν πονούσε σά νά τή είχαν δαρμενί. Τ' ό κεφαλι τής ήτανε σάν άδειο. Όρα πολλή κ' ότ' ό

Ο γιός του Φώτου Τζαβέλλα Κίτας, ένας από τούς ήρωικούς υπερασπιστές του Μεσολλόγγι

ζε τὸ θάβανι καὶ μετροῦσε τὶς σανίδες καὶ τὰ δεσμάτα του :
μὲ τὶς πτυχές, σὰ νῦθελε νὰ διώξῃ κάθε θύμισα γι' αὐτὸ πού ε-
γε γίνε.

— Π' ἀνάθεμά σε! ἀναπέταξε κάποια φορά: " Ἀς μὴν ἔσου-
να ὁ Φώτος πού δέχτηκε τὸ θάνατο... π' ἀφήφισες τὶς ἀγριές
φοβερές τοῦ Βελή... καὶ θάθελτες ἀν συμπαθῶς τῶτα καμῶ-
μστα!...

Κι' ἄρχισε, σιγά-σιγά, ν' ἀναθυμᾶται τὰ περασμένα, π' ἄ-
σπραφαν ἀπὸ δόξες καὶ μεγαλῆα.

II

" Ἀν ὁ Ἄλῃ πασὰς πολεμοῦσε, κείνῳ τὸν καιρῷ, στὴ Σερβία,
γιὰ τὸ σουλτάνο-πούς γελιώτανε;— ὁ νοῦς του ἦτανε στα
Γιάννενα, στὰ μεγάλα του σχέδια καὶ στοὺς ἔχθρους του, τοὺς
Ἰμπραήμ πασὰς τοῦ Μπεριατιοῦ πούθελε νὰ καταθῶναι καὶ τὸν
Σουλτῆδες πού του μπαίναν ἄξανα δυνατὰ στὸ ρουθόφι. Τρι-
σημιου ὄρες ἔξω ἀπὸ τὰ Γιάννενα εἶχε τότε τὰ συνόρα τῆς με-
τὸ πασαλίκι τοῦ τυράνου ἡ σουλιώτικη συμπολιτεία— ἡ πύ-
ρωσιότητα καὶ πὺ ἀδάμαστη ἑλληνικὴ συμπολιτεία— πὺ γνέ-
ρισε ὁ κόσμος ἀπ' τὸν καιρῷ πὺ πάρηκε ἡ Πόλι. Ἡ μεσο-
κρινὴ δημοκρατικὴ τῆς Ἰταλίας, πᾶνω σ' ὅλη τὴν ἀκμὴ τους,
δὲ θὰ μπορούσαν νὰ συγκριθοῦν οὐτ' ἀπὸ μακρὰ, μὲ τὴν
ἀσπὴρ τοῦτῃ σπαρτιατικὴ πολιτεία, πὺ ζωσιμένη ἀπὸ θάλασα
σα ἔγθρους, ἔζησε τόσους αἰῶνες κι' ἔγραψε στὴν ἱστορία τῶν
Ἑλλήνων τὶς μοναχὴς πελίδες π' ἀφοβα μορφοῦνε νὰ σταθοῦνε
πλάι μὲ τὶς πύο λαμπρὴς τῶν ἀρχαίων. Πριν ὁ Ρήγας τραγοῦ-
εἶση τὴ λευτεριά, ὁ Σουλιώτης τὴν εἶχε πραγματοποιήσει. Μιά
ροῦγα πολεμιστὴς εἶχανε σκαρφαλώσει στοὺς γκρεμοὺς τῆς
Μοῦρκας γιὰ νὰ φυλάξουν ἀνεγγίχτη καὶ περήφανη τὴν ἐλπί-
δα γιὰ μίαν ἑλληνικὴν ἀνεγέννηση. Αὐτὴ τὴν ἐλπίδα δὲν τὴ θρέ-
φανε μὲ παραμυθία— πάλι μὲ χρόνια μὲ καιροῦς, πάλι δικὰ
μας θᾶνε!— μὰ μὲ καθημερινὰ ἔργα. Μιά θρολικὴ φάρα, κατε-
βαίνοντας μ' ἀδοικίπο πόλεμο ἀπ' τὸ Κρουφιπέδιο, ἄφρησε τὴ
Διάγαση στὶς ἀργὲς τὸν δέκατου ἑβδομου αἰῶνα. γιὰ νὰ θε-

ρουσία, τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ δικαστικὰ καὶ τέλος ἡ ἐκκλήσια
τοῦ Δήμου ἀποφάσιζε γιὰ εἰρήνη καὶ γιὰ πόλεμο. Καὶ δὲν εἶ-
χε λίγη βουλαία: Δώδεκα πολέμους εἶχε κρῦβει τὸ Σουλί-
και τοὺς δώδεκα νικηφόρους— καὶ δώδεκα εἰρήνες εἶχε κλεί-
σει ὡς τὴν ἡμέρα πὺ μπήκε ὁ Ἄλῃς στὰ Γιάννενα. Οἱ Σουλιῶ-
τες πληρώνανε φόρο στὸ σουλτάνο· κι' ὁ πασὰς στὰ Γιάννε-
να πληρώνανε φόρο σ' αὐτούς. Ὁ Ἄλῃ πασὰς δὲ μπορούσε νὰ
τὸ κωμῆση: " Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή πὺ πάτησε στὰ Γιάννενα
σχεδιάζε νὰ τοὺς χτυπήσῃ. " Ἐνοίχτε πὺς μὴ δυναίμι σὰν ὁ-
τιοὺς θάτανε σοσφῶ ἐμπόδιο στὶς δικὲς του σκοτεινὲς φιλοδο-
ξίες. Ἡ Μεγάλῃ Κατερίνα τοὺς εἶχε δώσει ἀέρα. " Ἡ αὐτοκρά-
τορῖσα στήριξε τὸ σχέδιο τοῦ ἀντιπερισσοῦ πούθελε νὰ
καμῆ στὸν πόλεμο κατὰ τὴν Τουρκία, ἀπὸ θάλασσα στὸν Λάμ-
προ Κασιώνη κι' ἀπὸ στερεὰ στοὺς Σουλιῶτες. Ὁ Ἄλῃς τᾶ-
θελτε καὶ κρῦφα τοὺς ἔτοιμαζε πόλεμο, τὴ στιγμή πὺ ὁ σουλ-
τᾶνος τὸν πρόσταξε νὰ πᾶ κι' αὐτὸς νὰ βοηθήσῃ τοὺς πασὰ-
δες πὺ πολεμοῦσαν τὸν Ἀυστριακὸν, σύμμαγον τῆς Ρου-
σίας, στὴ Σερβία. " Ἐτοῖ ἄφρησε τὴν μῆση τῆς ἔτοιμασίας του.
Φεγγοντας γιὰ τὸν πόλεμο, εἶχε ἀφήσει τὸν πύο πύο στρατὸ νὰ
φυλάτῃ τὰ Γιάννενα. Ἦταν ἀκόμα τὴ Σερβία, πομᾶθε πὺς
ὁ Σουλιάτης, ὀποκινεμένοι ἀπ' τὸν ἔγθρο τὸν Ἰμπραήμ πασὰ,
τοῦ ἔτοιμαζόντων πόλεμο κι' αὐτοῖς. Στὴ στιγμή, γράφει στὸ
σουλτάνο, μεγαλώνει τὸν κίντυνο στὰ μάτια του καὶ γυρῆνε,
τὴν ἀεὶα νὰ γυρῆση στὰ Γιάννενα. Φτάνοντας, πέφτει ἀπάνω
στὶς πρῶτες ἐπιδρομὲς. Κι' ἀπ' τὴ στιγμή τούτῃ θάει βουλή
νὰ ξεπαστρέψῃ τὸ Σουλί. Μὰ κατὰστρωσε τὸ σχέδιό του μ' ἑ-
νῶρα πονηρία: " Ἐξῆ δλάκερους μῆνες ἔκανε τὸν ὄψιο· λούφα-
ξε, ἀμέλῃσε κάθε ἄμυνα. Ὁ ἔνας κι' ὁ ἄλλος ἀρχισαν νὰ τοῦ
λένε φανερά, στὰ μῦτρα του:

Ὁ πατέρας τῆς Χαίρας, καπετὰν Σέχος

— Φοβάσαι τοὺς Σουλιάτες!

Κι' αὐτὸς τ' ἄκουε μ' ὕπομονη, χωρὶς ν' ἀφήσῃ ποτὲ νὰ τοῦ
ἐροῦναι μὴ λέει, μὴ λέξιται, γιὰ τὰ σχέδια πὺ κλωσσόσε
στὸ διαβολικὸ μυαλό του. Τὴν ὄρα τ' ἄφρησε τοὺς ἄλλους νὰ
τὸν παίρουνε γιὰ φοβιτῶρη, ἔκανε κρῦφα τὶς πύο μεγάλες ἑ-
τοιμασίες γιὰ στρατὸ καὶ γιὰ πόλεμο. Ἡ ἰδὴ δυναμὶ διωκ-
τοῦ ἔτοιμαζε, μεγάλη γιὰ τὸν καιρῷ καὶ γιὰ τὸν τόπο
— δέκα χιλιάδες— δὲ μπορού-
σε νὰ κρῦφτῃ ὡς τὸ τέλος
μέσα στὰ Γιάννενα. Κι' ὁ
κόσμος ἀρχισαν νὰ τοῦ κου-
βεντιάσῃ, σιγά-σιγά, καὶ μὲ
ρωτήσῃ γιὰ πὺ ἔτοιμαζε τὸ
σο στρατὸ. Γιὰ ν' ἀποκιμῆ-
ση τοὺς Σουλιάτες ἔθελθε
τοὺς ἀνθρώπους του νὰ λῆ-
νε δυνατὰ καὶ καθαρὰ πὺ
θὰ πᾶν νὰ χτυπήσῃ τὸ Μπε-
ρατί καὶ τὸ Ντέλφιο. Τὸν ἴ-
διο καιρῷ ἔγραφε καὶ μῆ-
νοσε κρῦφα στὸν πασὰ τοῦ
Μπεριατιοῦ νὰ μὴν ἔχη και-
μιάν ἀνησυχία καὶ τοῦ πρό-
τεινε φιλικὴ καὶ συμπεθερία.
Καὶ γιὰ νᾶνε τέλεια ἡ γελο-
σιὰ καὶ τὸ Σουλί νὰ θρεθῆ
ἔρμιο ἀπὸ πολεμιστὴς, σοφι-
στικὴ νὰ γυρῆσῃ ἀπ' τοὺς
Σουλιάτες νὰ τὸν βοηθή-
σουνε, μ' ὅσο περῶσθηρ δύ-
ναμι μπορούσαν σ' αὐτὸ τὸν
πόλεμο πὺ θ' εἶνοιγε τάχα
μὲ τὸ Μπερατί. " Ἐτοῖ φωνά-
ζει τὸ γραμματικὸ του καὶ
τοῦ ὑπαγορεύει αὐτὸ τὸ
γράμμα:

« Φίλοι μου, καπετὰν Μπέ-
ταρρη καὶ καπετὰν Τζαβέ-
λα, ἐγὼ ὁ Ἄλῃ πασὰς σὺς
χαρῆτε καὶ σὰς φιλῶ τὰ
μάτια...

» Ἐπειδὴ κι' ἐγὼ ξεῦρω
πολλὰ καλά, τὴν ἀνδρα-
γαθίαν σας καὶ τὴν παλλὴ
καρίαν σας, μοῦ φαίνεται νὰ
ἔγω μεγάλῃν χρεῖαν ἀπὸ
λόγου σας, λοιπὸν μὴν κα-
μετε ἀλλῶως, ἀλλὰ εὐθὺς
ὄπου λάθετε τὴν γραφήν
μου νὰ ἐλθετε νὰ μὲ εὔρετε
διὰ νὰ πάγω νὰ πολεμήσω
τοὺς ἔγθρους μου· τούτῃ εἶ-
νε ἡ ὄρα καὶ ὁ καιρὸς ὄπου
ἔγω χρεῖαν ἀπὸ λόγου σας
καὶ μένω νὰ ἴδῶ τὴν φιλιαν
σας.

(Ἀκολουθεῖ)